

10 + 1 pro učitele v mateřské škole

Na základní škole tráví děti devět let svého života. Pro žáky s poruchou autistického spektra jde o velmi zásadní roky pro jejich rozvoj. Každý den dochází k nácvikům sociálních, komunikačních a dalších dovedností v přirozeném prostředí. Osobnost učitele, jeho přístup a podpora jsou pro tyto děti nesmírně důležité. Mohou zásadním způsobem ovlivnit jejich život, a to jak v pozitivním, tak negativním smyslu. Chování učitele k žákovi s PAS navíc významně ovlivňuje chování spolužáků. Znalost specifík diagnózy a možností vhodné podpory jsou klíčem k úspěšné inkluzi těchto žáků.

 Článek si můžete poslechnout také v audio verzi. Text namluvila Pavla Hradecká. ➔ [AutismPort.cz](https://autismport.cz)

1. Snažte se o svém žákovi s autismem zjistit co nejvíce, ještě než ho začnete učit. Na příchod žáka s autismem do třídy je třeba se předem připravit. Můžete se tak vyvarovat mnoha nepříjemných situací a umožnit mu příjemný začátek vzdělávání. Seznamte se nejen s doporučením školského poradenského zařízení, ale domluvte si také schůzku s rodiči a popřípadě pedagogy, kteří žáka učili před vámi. Mohou vám předat informace a zkušenosti, které při své práci oceníte.

2. V čem mohou být žáci s autismem jiní. Žáci s autismem čelí různým oslabením v komunikačních dovednostech, sociální interakci a v sociálním chování. Ti se pak často jeví vzhledem ke svému věku jako nezralí, zvláštní. Bývá pro ně těžší navázat a udržet kontakt s vrstevníky, potíže mohou mít zejména o přestávkách, méně řízených aktivitách, skupinové práci. Narušena je představitivost, hra, zájem dítěte, které mohou být velmi neobvyklé, intenzivní. Objevují se stereotypní pohyby a rituály, často také precitlivělé reakce na některé smyslové vjemy.

3. Všechny děti s autismem se nechovají stejně a vyžadují rozdílný přístup. V rámci poruch autistického spektra rozlišujeme pět typů sociálního kontaktu. Děti s osamělou formou odmítají fyzický kontakt i s pro ně blízkými osobami, nejeví zájem o vrstevníky, velmi často nenavazují oční kontakt a mají nízkou míru empatie. Mnohem častěji se však v praxi na běžných školách setkáváme s dětmi pasivního typu, kteří o kontakt stojí, ale sami ho neinicíují, mohou působit samotářským dojmem. Je třeba je přiměřeně aktivizovat, poskytnout jim podporu zejména při skupinových činnostech. Žáci s PAS aktivního typu se naopak o navazování kontaktu snaží intenzivně, avšak často nevhodně, nepřiměřeně vzhledem k jejich věku a situaci. Vyžadují jasné a srozumitelné hranice, důsledný a laskavý přístup, vedení a podporu pedagoga, a také možnost relaxace. Pro žáky s PAS formálního typu je charakteristické formální vyjadřování a vystupování, lpění na pravidlech a normách. Mají tendence žalovat na své spolužáky a opravovat nejen je, ale i pedagogy. Vhodný je citlivý přístup pedagoga a častá zpětná vazba o jejich chování v kolektivu. Pro smíšený typ je charakteristická rozmanitost projevů, kombinace výše uvedených typů chování.

4. Jak mluvit se žákem s autismem. Porozumění řeči je jednou z oblastí, ve které má většina dětí s PAS potíže. U řady dětí s PAS bývá slovní zásoba na nižší úrovni než u jejich vrstevníků. Přesvědčte se vždy, zda vám dítě rozumí, dávejte mu krátké, srozumitelné instrukce, které pro lepší pochopení podpořte gestem nebo obrázkem či konkrétním předmětem. Mluvte na něj pomalu, klidně. Při sdělování delší informace postupujte po krocích. Některé děti navzdory dobré slovní zásobě nemusejí úspěšně komunikovat se svým okolím. Mohou chápat doslovně, nemusejí rozumět nadsázce, ironii apod. Potíže jim může činit iniciace i vedení hovoru. Ověřujte si, že vám dítě rozumí.

5. Využití strukturovaného učení ve vzdělávání. Ve výchově i vzdělávání lidí s autismem je vhodné dodržovat principy tzv. **strukturovaného učení**. Při jeho uplatňování je třeba vycházet z míry případného intelektového handicapu a také míry symptomatiky PAS. Mezi základní principy strukturovaného učení patří individualizace, vizualizace, strukturalizace a motivace. Individuální, laskavý a trpělivý přístup k dítěti s autismem je základem úspěchu každé další intervence. Mnoho dětí s autismem má lepší vizuální než sluchovou paměť. Je tedy vhodné vizualizaci ve výuce využívat co nejvíce a všemi dostupnými prostředky. Strukturalizace (prostoru, času i činností) může mít rovněž velký vliv na adaptaci a dobrý průběh začlenění dětí, žáků i studentů s PAS do běžné třídy. Nadstandardní pozitivní motivace je u většiny dětí s PAS zcela nezbytná. Konkrétní způsob motivace by škola měla konzultovat se školským poradenským zařízením a rodiči dítěte.

6. Pravidla nemusejí být pro žáky s PAS stejná, je ale třeba je dodržovat. Žáci s PAS mají speciální vzdělávací potřeby, které se liší od potřeb ostatních spolužáků. Je tedy zcela v pořádku, že mají odlišné podmínky ke vzdělávání (např. více času na vypracování testu, jinou formu zadání, v některých případech podporu asistenta pedagoga atp.) a někdy i jiná pravidla. Stejně jako ostatní však potřebují jasné vymezené hranice a přístup, který jim zajistí srozumitelnost a předvídatelnost a přinese jim pocit bezpečí.

7. Práce s kolektivem spolužáků. S kolektivem spolužáků dětí s PAS je nutné intenzivně pracovat. Vyplácí se otevřený přístup, je vhodné o zvláštěnostech a „výhodách“ pro žáka s autismem s ostatními dětmi mluvit. Pokud rodiče dítěte s PAS a dítě samo souhlasí, je možné pro spolužáky uspořádat besedu s odborníky. Cílem besed je mimo jiné naučit spolužáky, jak by mohli dítěti s PAS pomoci v různých situacích. Mají možnost se vhodnou formou dozvědět o diagnóze svého spolužáka, klást otázky, které by se mohli před paní učitelkou bát položit či se za ně stydět. Dostanou prostor pro vyjádření i negativních emocí, které souvisejí s dítětem s PAS a které škole i rodičům mohou pomoci ke zjištění postavení dítěte v kolektivu. Účelem besedy a intervencí pedagogů by nemělo být vyvolání soucitu. Děti s PAS nestojí o lítost, ale o dobré vztahy ve třídě. užitečné

informace najdete v **1 + 10 doporučení pro spolužáky.**

8. Spolupráce mezi pedagogy. Všichni pedagogové, kteří se podílejí na vzdělávání žáka s autismem, by měli být informováni o jeho diagnóze a specifických potřebách, jež z ní vyplývají. Je-li žák vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu, stvrzuje každý učitel seznámení se s tímto dokumentem svým podpisem. Nezbytná je spolupráce pedagogů mezi sebou a případně také s asistentem pedagoga. Měli by se snažit o co možná nejjednodušší přístup. Pro děti s PAS je velmi matoucí, má-li každý z učitelů nastavena pravidla výrazně odlišně. Vzájemně by se měli učitelé informovat o nestandardních situacích, nepřiměřených reakcích na konkrétní podněty apod. Ideálně písemnou formou do pro tento účel vytvořeného „komunikačního sešitu“.

9. Spolupráce s rodiči. Jako prostředek k předání informací mezi školou a domácím prostředím může skvěle fungovat další pomůcka, tzv. „komunikační deník“, ať už v podobě elektronické, či v podobě sešitu nebo diáře. Dobrá komunikace a obecně veškerá spolupráce s rodiči je u dětí s PAS nezbytná. Je dobré vědět, že některé děti s PAS se chovají výrazně jinak doma a jinak ve škole. Může to být matoucí a vyvolávat pochybnosti, ale jde o jeden z velmi častých projevů. Děti s PAS se často snaží chovat ve škole tak, jak se od nich očekává, což se některým skutečně daří. Mnohdy ale za cenu toho, že se u nich později doma objevuje problémové chování. Snažte se být otevření spolupráci s rodiči, respektujte jejich pohled na situaci a jejich názor.

10. Další vzdělávání a podpora. Znalosti o poruchách autistického spektra se neustále vyvíjejí a průběžné doplňování si vzdělání v dané oblasti je nutné. Doporučujeme vzdělávat se v problematice PAS, i když už pedagog zkušenost s žákem s PAS v minulosti měl. Kromě kurzů vedených odborníky na problematiku poruch autistického spektra je vhodné zaměřit se rovněž na kurzy věnované osobnostnímu rozvoji a účastnit se supervize.

☛ Pro získání dalších potřebných informací doporučujeme navštívit rubriky **Školák (6-9 let), Prepuberta (10-12 let), Dospívání (13-17 let).**

☛ Další užitečné informace najdete také v článcích **Pedagog prvního stupně a dítě s PAS ve výuce a Pedagog druhého stupně základní školy a žák s PAS – zkušenosti z praxe.**

Autorkami textu jsou PaedDr. Alena Wagnerová a Mgr. Lenka Bittmannová, recenzentkami jsou PhDr. Kateřina Thorová Ph.D. a PaedDr. Věra Čadilová.